

YEREL YÖNETİMLER VE KÜLTÜR HİZMETLERİ

Dr. Cemal ÖZTAŞ¹
Dr. Eyüp ZENGİN²

ÖZET

Yerel yönetimler, kültürel alandaki görevlerin ve hizmetlerin yerine getirilmesinde ve özellikle kültürel eserlerin korunmasında en uygun kararları alabilecek ve onları koruyabilecek en yetkili organlardır. Ancak, bu alandaki yetkileri ve mali olanakları sınırlıdır. Kültürel görevlerin yerine getirilmesinde en önemli etken halkın bilinçlendirilmesi ve halkın desteğinin sağlanmasıdır. Yerel yönetimler bu konuda birinci derecede etkili olabilecek kuruluşlardır. Kültürel görevlerin yerine getirilmesi için kanuni ve mali olanaklar yeterli değildir. Kültür hizmetleri merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin ortaklaşa yürüttüğü hizmetler grubu içinde bulunmaktadır. Bu hizmetler yalnızca söz konusu yönetimlere özgü olmayıp, kamu yönetimi dışında yer alan bireyler, özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri tarafından da yerine getirilmektedir. Ancak merkezi yönetimin ilgili hizmetler üzerindeki gözetim ve denetim yetkileri saklı tutulmaktadır. Belediyeler, kanunların kendilerine verdiği görev ve yetkiler kapsamında, kent halkının kültür ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çeşitli hizmetler sunmaktadır. Söz konusu hizmetleri; halk eğitimi hizmetleri, kültür ve sanat hizmetleri ve örgün eğitim ve öğretime destek hizmetleri olarak gruplandırmak mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Kültür hizmeti, Yerel yönetimler, Belediye

¹ TBMM Genel Sekreter Yardımcısı, coztas@hotmail.com

² Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Uzman, ezengin@yahoo.com

LOCAL ADMINISTRATIONS AND CULTURAL SERVICES**ABSTRACT**

Local administrations are the most suitable bodies to make the most appropriate decisions in meeting the needs of cultural services, especially in preserving cultural heritage. However, they occasionally suffer from lack of authority and financial means in that respect. The most important imperative in conducting cultural services is to inform society and gain the support of people in it. Local administrations are the most important institutions to become effective players in this respect. On the other hand cultural services are among the services that are run both by central and local governments. Addition to that these services may also be facilitated by individuals or NGOs apart from public institutions. Central governments reserve on these services are always an issue regardless of who conducts the service. Municipalities serve in accordance with legislation that enables them to carry out actions in order to meet needs of local population. These services can be classified as; public education services, cultural services, educational support services etc.

Key words: Culture, Cultural Services, Local administrations, Municipality.

1. GİRİŞ

Kültür tanımı oldukça güç bir kavramdır. Gündelik kullanımıyla kültür, bazen bilgi ve deney birikiminin arınmış bir biçimini, bazan da ruhsal zenginliğin yalnızca özel ilişkiler içinde elde edilebilir bir halini bir seçkinliği ifade eder. Bir diğer gündelik kullanılış biçiminde kültür kavramı, nesnelere ve ürünler üzerinde kurulur. Burada, sanat eserleri, uygarlığın belli başlı nesnel belirtileri ve bunların kullanımına ilişkin değerler, kültür tanımının kapsamını oluşturur. Böylece kültür, nicel bir birikim olarak ele alınır (Çubukçu; 1991, 14-15).

“Kültür” üzerine yapılan nihai değerlendirmelerden biri de “bireyin kültürünün bir sınıf kültürüne, bir sınıf kültürünün ise içinde ürettiği toplumun kültürüne bağlı olarak geliştiği”dir. Bu analogiden bireyin kültürünün toplumun kültürüne bağlı olarak geliştiği sonucunu çıkarmak mümkündür(Doğan; 1994, 1-2). “Kültür” kadar farklı tanımları yapılan kavramlara az rastlanır. ABD’li antropologlar A. L. Kroeber ve C. Kluckhohn kültür kavramının 164 tanımını belirlemişlerdir (Erkan-Erkan; 1998, 3).

Kültür, bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığıdır. Kültür belli bir toplumun kendisi, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir. “Kültür tarihidir ve süreklidir. Eğer kültür bir kuşaktan diğerine geçiyorsa yani süreklilyse onun her kültürde nedenleri ve sonuçları vardır. Kültürün sürekliliğini gelenekler ve görenekler sağlar. Her kültürün başlangıcına uzanan bir geçmişi vardır.” Aslında kültürel sürdürülebilirlik olarak tanımlayabileceğimiz eylem süreci, doğası gereği kaçınılmazdır. Ancak, burada vurgulanmak istenen gelenekçi bir tavır değil, özellikle, Anadolu kentsel geçmişinin/mirasının ve yerleşmelerinin koşulları ve ilkelerinin büyük bir kaynak olduğunun fark edilmesidir. Elbette; “kültür değişir, değişme uyum yoluyla gerçekleşir. Gerçi doğal koşullar, kültürel özellikleri belirleyecek kadar etkili ya da güçlü değildir, ama, kültürler zaman boyutu içinde doğal çevreye uyum gösterirler”(Cebeci-Çakılcıoğlu; 2005).

Her kentin kendine has dokusu, mimarisi, iklimi, yaşam tarzı o kentlere bir kimlik, bir ruh kazandırmaktadır. Kent kültürü denilen olgu bu süreç içerisinde karşımıza çıkmaktadır. Gerek batı gerekse doğu dillerinde kent ve uygarlık kavramları yan yana kullanılmaktadır. Bu anlamda kentler yaşayanlar, yönetenler değişse bile tüm zamanların

yaşandığı ve gelecek nesillere bilgi ve birikimin aktarıldığı mekânlardır. Kültürle ve uygarlıkla bağlantısında kentsel ortamlar üretici ve tüketicilerin aynı ortamı paylaştığı alanlardır(Güneş; 2007).

Tarihsel süreç içerisinde “kent” ve “kültür” öğeleri genellikle aynı çerçeve içerisinde yer almıştır. Özellikle sanayi devrimi sonrası yoğunlaşan kentleşme ve kente özgü yaşam tarzı beraberinde kentli yaşam adı verilen yeni bir yaşam türünü de getirmiştir. Yirmibirinci yüzyıl kentin yüzyılı, kentlerin yüzyılı olacaktır. Bundan böyle bir kente ait olmak yani bir kente ilişkin mensubiyet duygusu hiç olmadığı kadar kentli olmayı pekiştiren yeni bir anlam yüklenmektedir(Doğan; 2004, 170). Bu pekiştirmeyi sağlayacak en önemli etken şüphesiz ki; kent yönetimleri tarafından sunulan kültür hizmetleri olacaktır.

Yerel yönetimler, kanunların kendilerine verdiği görev ve yetkiler kapsamında, kent halkının kültür ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik çeşitli hizmetler sunmaktadır. Söz konusu hizmetleri; halk eğitimi hizmetleri, kültür ve sanat hizmetleri ve örgün eğitim ve öğretime destek hizmetleri olarak gruplandırmak mümkündür.

Bireylerin ve toplumların karşılaştığı sorunların önemli bir bölümü insan kaynaklıdır. Çevre kirliliğinden teröre, açlık ve hastalıktan savaşlara kadar pek çok sorun, insanların bilinçli ya da bilinçsiz karar ve davranışları sonucu ortaya çıkmaktadır. Kültür de insanların yetişmelerinde ve toplumların şekillenmesinde etkin olan en önemli faktörü oluşturmaktadır.

Kültür, bir toplumda dünya görüşünün kadrolandığı manevi değerlerle onun faal hayata yansımından ibaret maddi eşyanın meydana getirdiği bir bütündür(Erkal; 2000, 44). Kültür alanında yaşanan sorunlar, sonuçta tüm bireysel ve toplumsal yaşamı olumsuz yönde etkilemektedir. Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de çeşitli kültür sorunlarıyla karşılaşılmaktadır. Bu alanlarda merkezi yönetimlerce üretilen çözüme yönelik politikalar, istenilen sonucu elde etmekte yetersiz kalmaktadırlar.

Kent kültürü denildiği zaman, bugünün Batı ülkeleri kentlerinde olduğu gibi kentleşmenin dinamosu sayılan sanayileşmenin ürettiği kültürden de bahsedildiği kabul edilmektedir. Kent kültürü önemli ölçüde sanayi toplumunun özellikleriyle yoğrulmuştur. Çünkü, kentlerin bugünkü yapısına gelmesinde en önemli unsur Sanayi

Devrimi'dir. Buna karşılık, ithal sanayi ile kalkınmaya çalışan ülkelerde sanayi, kültürün bir ögesi olmadığından, ne tam olarak sanayi toplumuna geçilebilmiş, ne de yeni bir şehir kültürü üretilebilmiştir. Türkiye'de olduğu gibi, kentlerin sanayileşme sonucu değil, tamamen ülkenin sosyo-ekonomik ve siyasal şartlarından kaynaklanan sağlıklı kent büyümelerinin olduğu yerlerde, kentler sanayi devriminin getirdiği kültürel özellikleri taşımazlar(Kaya; 2004, 42-45).

Kültür hizmetleri merkezi yönetim ile yerel yönetimlerin ortaklaşa yürüttüğü hizmetler grubu içinde bulunmaktadır. Bu hizmetler yalnızca söz konusu yönetimlere özgü olmayıp, kamu yönetimi dışında yer alan bireyler, özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri tarafından da yerine getirilmektedir. Ancak merkezi yönetimin ilgili hizmetler üzerindeki gözetim ve denetim yetkileri saklı tutulmaktadır.

Bu çalışmada kültür hizmetlerinin sosyal hayattaki önemi, hizmetlerin karşılanabilmesi için yapılan örgütlenmeler ele alınarak, kültür hizmetlerinin karşılanması amacıyla merkezi ve yerel düzeyde nasıl bir örgütlenmeye gidildiği, kültürel alanda yaşanan sıkıntılar ve yerel yönetimlerin bu alandaki görevleri ve yapmış oldukları çalışmalar ele alınarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. KÜLTÜR HİZMETLERİNİN ÖNEMİ VE ETKİLERİ

Kültür, bireyin kendi dışındaki evrene açılma yolu olarak insan hayatına bir anlam kazandırmasının yanında, toplumların da uygarlık yarışında yükselebilmelerini gerçekleştirici bir fonksiyona sahiptir. Kültür ve sanat, insanlara insan olduklarını hissettirmek, hayatlarını zenginleştirmek ve yaşama sevinçlerini artırmak suretiyle çok önemli işlevler başarmaktadırlar(Pektaş; 2004).

Toplum içi kurallar ve diğer insanların hakları, bireyin hak ve özgürlüklerini kendiliğinden sınırlamaktadır. İnsanın doğal olaylardan ve zorunluluklardan kurtulmasıyla birlikte kültür süreci de başlamaktadır. Birey olarak insan, doğada özgürlükten ne kadar mahrum ise, kültür dünyasında da o derece özgürlüğe sahiptir. İnsanların, bireyselliğin ötesinde toplumsallaşabilmeleri için kültür ve sanat vazgeçilmez araçlar olarak kabul edilmektedirler(Çeçen; 1986, 136-137).

Kültür, her eyleme bir işlevsellik tanıyan, her eylemle toplumsal davranışlar arasında ilişki kuran gizli bir bağ ve toplumu bütünleştiren bir unsurdur. Kültür öğrenilmekte ve bireyler tarafından bir veri olarak kabul edilmektedir. Toplumun ortak malı sayılan kültür, kuşaklar arasında, sonra gelene miras yolu ile devredilmektedir. Her kültür oluşumunda veya kültürlenme sürecinde eğitim, temel etken konumundadır. Kültürlerin aşılması, oluşturulması ve kuşaktan kuşağa aktarılması gibi temel işlevlerin eğitimden yararlanılmaksızın gerçekleştirilmesi mümkün gözükmemektedir(Çeçen; 1986, 138).

Birçok ülkede yaşanan kültür sorunları ile sözkonusu ülkelerin ekonomik bakımdan gelişmişlik düzeyleri arasında yakın bir ilişki vardır. Her ne kadar kültür ve özellikle eğitim kalkınmanın ve ilerlemenin itici güçleri sayılsa da gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde bu alanlara yeterli öncelik verilmemektedir. Bunun temel nedeni bu ülkelerin ellerindeki kaynakları daha çok kısa vadeli ihtiyaçları karşılamakta harcamalarıdır(Pektaş; 2004).

Küreselleşme sürecinin, günümüzde pek çok ülke kültüründe, özellikle Batı kültürü referanslı yeni adet ve alışkanlıklar oluşturduğu gözlemlenmektedir. Milli kültürlerde "görenek" olarak adlandırılan adet ve alışkanlıklar, yeni kuşağın bir önceki kuşakta varlığına tanık olduğu tutum ve davranış biçimleridir. Adet ve alışkanlıkların kazanılmasında yeni kuşağa göreneklik eden bir önceki kuşağın tutum ve davranışları, küreselleşme sürecinde tek kaynak olma özelliğini yitirmiş; işitsel/görsel iletişim araçlarındaki gelişmelere paralel olarak "küresel kültür" adıyla ikinci bir kaynak daha ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, günümüzde küresel kültür, yeni adet ve alışkanlıkların kazanılmasında önemli bir referans oluşturmuş; başlangıçta homojen olan milli kültürleri zayıflatarak önce melezleştirmiş, daha sonra melezleşmiş milli kültürün yerine kendini homojen kılmak için etkileme faaliyetlerini hızlandırmıştır(Mahiroğulları; 2007).

3. KÜLTÜREL HİZMETLERDE YERELLEŞME

Kültür hayatının düzenlenmesinde ilke ve standartların olmayışı, bu alanın kanuni dayanaklardan yoksun oluşu, kültür yapımızı örgütlenme, daha doğrusu örgütlenememe sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu yüzden kültürümüzün özgünlüğünü kaybetmeden zenginleşmesini sağlama yolunda kişi, kurum ya da kuruluşlar yeterince

etkili olamamaktadırlar. Tüm bunlar, kalkınma sürecinde gerekenleri yapmaya çalışan karar mekanizmalarının ve aydınların kültürü yeterince desteklenmesi ve gözetilmesi gereken bir alanı değerlendirmediklerini düşündürmektedir(DPT; 2006, 12).

Kültür kapsamı içinde yer alan hizmetler, ağırlıklı olarak yayın ve kütüphanecilik, sahne sanatları, sinema, müzik, güzel sanatlar ve müzelerle ilgili olan hizmetlerden oluşmaktadır(Pektaş; 2004).

Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana geçen dönem içinde Türk kültür politikalarının genel gelişim çizgisine bakıldığında Türkiye'de sürekli ve birbiriyle uyumlu politikaların izlendiğini söylemek zor görünmektedir(TODAİE; 1992). Türkiye'de siyasal iktidarların yer değiştirmesi dönemlerinde ortaya çıkan "sil baştan"cı uygulamalar, kültür alanına da yansımakta ve çoğu kez birbiriyle çelişen politikalar yaşama geçirilmeye çalışılmaktadır.

Türkiye'de kültür alanında yaşanan sorunların başlıcalarını şu şekilde sıralamak mümkündür(Pektaş; 2004):

A-) Toplumdaki kültürel alanlarda meydana gelen kalkınma ve gelişmenin hızı ülkenin ekonomik gelişimi ile yakından ilgilidir. Ekonomik gelişmeler, bir toplumda önemli aşamalara geldiğinde, kültür alanına da yatırımlar başlamaktadır. Gelişmenin ilk aşamalarında görülmeyen ekonomi-kültür ilişkisi, daha sonraları fazlasıyla ortaya çıkmakta, ekonomi, kültürel gelişmeler açısından belirleyici olmaktadır. Türkiye'deki ekonomik sorunların çeşitli toplum kesimlerine olan etkileri, kültürle ilgili konuların önem bakımından geri sıralara itilmeleri sonucunu doğurmaktadır.

B-) Devletin kültür alanındaki görevleri, sanattan anıtsal değerlere ve yayıncılıktan kütüphane hizmetlerine varıncaya kadar değişik nitelikteki konuları içermektedir. Bu görevlerin merkezi yönetim ölçeğinde ve birim bazındaki dağılımlarına bakıldığında; ülke düzeyindeki kültür politikalarının uygulanmasından sorumlu olan kültür kuruluşları arasında gerekli olan işbirliği ve koordinasyon yeterince sağlıklı olarak işlememektedir.

C-) Türkiye'de yaşanan önemli kültür sorunlarından biri de "kültür emperyalizmi" olgusudur. Ekonomik kaynakları ile kısa zamanda zenginleşen büyük ülkeler, güçlerini daha da fazla

artırabilmek için dünya egemenliği yarışına kalkışmakta ve birçok ülke ve ulusu kendi kültürünü kullanarak etki altına almaya çalışmaktadırlar. Sınırlar ötesine taşan büyük ülke kültürleri, çağdaş kültür emperyalizmi olgusunun gerçekleştirici güçleri olmakta ve diğer ülkelerin kendilerine ait kültürlerini sarsmaktadır. Bu süreç ulusal kültürünü korumak, geliştirmek ve hatta kendi kültürü aracılığı ile uluslararası kültüre katkı sağlamak düşüncesinde olan Türkiye gibi ülkeleri olumsuz bir şekilde etkilemektedir.

Kitle iletişim teknolojisi ve iletişim araçlarındaki baş döndürücü gelişmeler sonucu Türkiye, her geçen gün artan oranda yoğun bir dış kültür etkisi altına girmektedir. Mevcut yapının giderek yabancı kültürlerin etkilerine açık bir toplumsal doku özelliği alması, başta kültürel kimlik ve yabancılaşma olmak üzere çeşitli sorunları da beraberinde getirmektedir.

D-) Türk yayın hayatı özellikle son yıllarda önemli bir duraklama dönemi içindedir. Okullaşma ve okuma-yazma oranının sürekli artmasına karşılık, üretilen kitap sayısındaki gelişmeler sınırlıdır. Genel olarak aynı durum dergi ve gazeteler için de geçerlidir. Yayıncılık sektöründeki duraklamanın nedenleri arasında başta kağıt olmak üzere üretim girdilerindeki artışın etkisi büyüktür. Diğer yandan gazete ve dergi yayıncılığı alanında ortaya çıkan tekelleşme eğilimleri de "basında tarafsızlık ilkesi"nin uygulanması açısından birtakım sorunlar içermektedir.

E-) Kütüphanecilik hizmetleri gerek nicelik, gerekse nitelik yönünden çağdaş kütüphanecilik anlayış ve gereklerinden oldukça uzaktır. İlçe düzeyindeki pekçok yerleşim biriminde kütüphane bulunmamaktadır. Mevcut kütüphanelerin toplumun okuma alışkanlığını geliştirmedeki etkisi de son derece sınırlı düzeydedir. Öte yandan, öğrencileri araştırmaya yöneltmeyi ve onun yaratıcılığının geliştirilmesini temel alan bir eğitim sisteminin başlıca gereklerinden birisi olan okul kütüphane hizmetleri de amacına uygun bir yapılanmaya sahip değildir.

F-) Kentleşme sürecinin özellikle Büyük şehirler yönünde geliştiği Türkiye'de, kırsal yörelerden yepyeni bir ortama ayak basan vatandaşların karşılaştığı sorunlar yalnızca ekonomik nitelikli değildir. Kente göçenlerin, kentsel yaşama uyum sağlamaları, kentsel değerleri

benimsemeleri, diğer bir deyimle kent kültürünü öğrenmeleri kolay olmamaktadır. Köy kültürü ile kent kültürü arasında sürekli bir iç çatışma süreci yaşayan yeni kentli, bir tür kültür boşluğu içerisine düşebilmekte ve ekonomik yetersizliklerin de etkisiyle çeşitli psiko-sosyal sorunlarla karşılaşabilmektedir(Pektaş; 2004).

Diğer taraftan, kültür yapımızın sorunlarını şu ana başlıklar altında toplamak mümkündür:

- 1-) Kültür politikalarının yetersizliği (politik boyut),
- 2-) Kültür alanının ekonomik destekten uzak olması (ekonomik boyut),
- 3-) Kültürümüzün tanıtım ve aktarımının yapılamaması (tanıtım-aktarım boyutu),
- 4-) Kültürel değişimin sarsıcı etkisi (değişim boyutu),
- 5-) Kültürel kimliğin statik yanı (kimlik boyutu) (DPT; 2006, 13).

Kültürel zenginlik ve çeşitliliğimizin yeterince tanınıp sahiplenilmesini ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesini; başta dil olmak üzere ülkemizin kültürel özgünlüğünün maddi-manevi bütün boyutlarıyla, hiçbir şekilde yitirmeksizin ve farklı kültürlerle diyalog ve etkileşim kanallarının da açık tutularak evrensel boyutlara taşınabilmesini; kültürel üretime yatırım yapılmasını ve bunun teşvik edilmesini; kültürel değişim ve yeniliğin ihtiyaca bağlı doğal bir süreç olarak kabul edilip bu süreçte bireyin, grupların ve toplumun yararının en üst ortak paydada buluşturulmasını amaçlayan çoğulcu ve demokratik bir yapı, ulaşılması gereken hedeftir(DPT; 2006, 21).

Türk kültürü, köyden kente yoğun ve kontrolsüz göç, hızlı nüfus artışı, iktisadi politikaların ve sosyal devlet uygulamalarının başarısızlığı, sözlü kültürün değersizleştirilmesi, anonimliğin artması, batılılaşmanın batı özentiliğine dönmesi gibi sebeplerle kararsız bir devreye girmiştir. Bu kararsızlık içinde kültürel bakımdan bir kutuplaşmanın işaretleri görülmeye başlamıştır(Koçdemir, 2000, 147-150).

Türkiye'de merkezi yönetimce kültür hizmetlerine gereken önemin verildiğini söylemek olanaksızdır. Bunun en büyük göstergesi bu hizmetin bütçe harcamaları içindeki payındaki düşüklüktür.

Aşağıdaki çizelge 1999-2003 arası bu paylardaki oransal değişimleri göstermektedir(Pektaş; 2004).

TABLO: İdari Fonksiyonel Tasnife Göre Konsolide Bütçe Harcamalarının Dağılımı

<i>YILLAR</i>	<i>KÜLTÜR-TURİZM</i>
1999	% 0,4
2000	% 0,4
2001	% 0,4
2002	% 0,4
2003	% 0,4
2004	% 0,4

Kaynak: M. Hakan Özbaran, "Türkiye'de Kamu Harcamalarının Son Beş Yılına Harcama Türlerine Göre İncelenmesi",

Kültür ve turizm için durum, bu sektörler için verilen önemi göstermesi bakımından düşündürücüdür. Bu iki sektöre 1999-2004 yılları bütçesinde ayrılan toplam pay ise yalnızca % 0,4'tür. Böyle bir durum karşısında kültür alanında istenilen başarı düzeyinin tutturulması pek de kolay görünmemektedir.

Yerel Maliye Sistemi üzerinde yapılan bir araştırma sonuçlarına göre: Eğitim, Kültür, Spor, Turizm ve Tanıtma hizmetleri toplam giderler içinde, %1 ve daha az bir yer tutmaktadır. Yüzde 1'lik harcamaların dağılımı ise, bu hizmetlerin gerçekte festival, spor ve turizmden ibaret olduğunu göstermektedir. Belediyelerde bu kalemin eğitim, kitaplık, tiyatro, müze, müze ve anıt gibi sanatsal-kültürel alanlarda oldukça düşük olduğu görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu belediyelerinde neredeyse hiç görünmeyen bu hizmet alanında spor her büyüklükteki belediye için bilinen ve varlık gösterilen başlık olarak dikkat çekmektedir(Çınar- Güler; 2004, 209).

Türkiye gibi coğrafi açıdan büyük ve bölgeler arası sosyo-ekonomik sorun ve ihtiyaçların oldukça çeşitli olduğu bir ülkede tüm kamu hizmetlerinin sadece merkezi yönetim eliyle yürütülmesinin hem mümkün, hem de akılcı olmadığı genel kabul gören bir düşüncedir. Bu

nedenle merkezden, yerel yönetimlere doğru yetki, görev ve kaynak aktarımı ile ilgili çeşitli reform niteliğinde düzenlemelerin yapılması gerekliliği siyasal ve bilimsel platformlarda sıkça dile getirilmektedir(Pektaş; 2004).

Toplumdaki kültür gereksinmesi, yerel düzeyde daha etkin, daha verimli biçimde karşılanabilecek niteliktedir. Yerel yönetimler, kültür gereksinimlerini karşılamak amacıyla yerel toplumun değerlerini, geleneklerini yaşatmak, geliştirmek, yenilerini yaratmak işlevini yüklenebilir durumdadırlar. Ayrıca, büyüklüklerine, mali olanaklarına göre, kimi farklılıklar olmakla birlikte, yerel yönetimler, her basamaktaki kültür kurumlarıyla ilgili kimi sorumlulukları, yerel halkın destek ve katkılarını da sağlayarak daha nitelikli biçimde karşılayabilir. Merkezi yönetimin kentlerdeki yöneticileri, vatandaşların tepkilerine, yakınmalarına gereken duyarlılığı göstermemekte, sorunlar çözülemediğinden giderek birikmektedir. Yerel yönetimlerin seçimle işbaşına gelmiş yöneticileri, bu istekler karşısında, merkezi yönetimin taşradaki atanmış yöneticilerinden daha duyarlı davranabilirler. Hemşehrilerin daha etkin biçimde katılım göstermeleri, ancak yerel yönetimlerin bu konuda sorumluluk almasıyla sağlanabilir. Yerel yönetimlerin kültürle ilgili görevler ve sorumluluklar yüklenmesi durumunda, kâr konusu olmaktan çıkarıldığı için kültürel hizmetlerin topluma, ve bireylere mali yükü azalacaktır(Geray; 1994, 3-14).

Kültür açısından önemli bir konu da kırdan gelip kente yeni göçmüş olanların kentsel yaşama uyum sağlamada karşılaştıkları sorunların çözümüdür. Bunların kentle bütünleşebilmeleri, köylülükten kentliliğe geçiş yapabilmeleri, kısacası kent kültürünü benimsemeleri, özümsemeleri yaşama geçirmeleri için yerel yönetimlerin kültür etkinliklere yönelmesinde zorunluluk vardır.Devletin bu konudaki yardımının, yerel yönetim özerkliğini zedeleyici nitelikte olmaması gerekmektedir. Merkezi yönetim, yerel toplum düzeyindeki gelişmenin boyutlarını, yönlerini orada varolan koşulları, o yerde yaşayan halkın seçimle işbaşına getirdiği yerel yöneticilerden daha iyi bilemez. Yerel nitelikteki kültür sorunlarıyla ilgili en doğru, en yerinde kararları alabilecek durumda olan kuruluş, yine oradaki yerel yönetimdir. Bununla birlikte, kültür hizmetleri yalnızca yerel yönetimlerin sorumluluğuna bırakılmış değildir. Devletin de, hükümet dışı gönüllü kuruluşların da bu konuda yürüteceği çeşitli kültür etkinlikleri vardır.

Burada önemli olan, yerel yönetimlerin, merkezi yönetimin kültür kuruluşlarıyla, sivil toplum örgütleriyle uyumlu bir işbirliğini gerçekleştirmede koordinasyon sağlamasıdır(Geray; 1994, 3-14).

Kültür, her ülke için temel kamu hizmetleri içinde en üst sıralarda yeralan ya da yeralması gereken önemli hizmet türüdür. Kültür ve Turizm Bakanlığı, bu görevlerin yürütülmesinde hizmette verimi sağlamak, hızı artırmak, halkın katılımını temin etmek gibi belli amaçlarla, diğer kamu kuruluşları ile işbirliğinde bulunmak ve birtakım görevleri onlara yaptırmak durumundadır. Bu konuda en etkili ve yararlı olabilecek kuruluşlar da yerel yönetimlerdir.

Türkiye'de kültür ve sanatla ilgili hizmetler merkezi düzeyde değişik kuruluşlarca yürütülmüştür. Bu hizmetler önceleri Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde iken, daha sonra Kültür ve Turizm Bakanlığı içinde ayrı bir müsteşarlık olarak örgütlenmiş ve son olarak 24 Ocak 1989 tarih ve 354 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Kültür Bakanlığı oluşturulmuştur(Pektaş; 2004).

Her toplumun amacı kendi kültür ve sanatını korumak, geliştirmek, tanıtmak, yaymak ve onları evrenselleştirmektir. Bu amaca yönelik olarak Türkiye'de de çeşitli kanunlarla örgütler kurulmuş ve gerekli tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Ancak kültür ve sanatla ilgili düzenlemeleri birkaç kanun içinde toplamak ve tek bir kuruluşun tekeline bağlamak olanaksız görünmektedir.

Kültür ve sanat gibi tüm toplumun malı olarak kabul edilen bir konuda, gerek merkezi yönetime ait kurum ve kuruluşlar ve gerekse dernek, vakıf gibi sivil toplum örgütleri büyük duyarlılık göstermektedir. Bu bağlamda amacı "kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, kültür konularıyla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarını yönlendirmek ve işbirliğinde bulunmak, tarihi ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek" olan Kültür Bakanlığı'nın yürüttüğü hizmetlere yerel yönetimlerin de büyük ölçüde ilgi duyması kaçınılmazdır.

Belediyeler, özellikle müze, kütüphane, kitaplık, sanat galerileri, konservatuvar açılması, orkestra, çalgı ve saz gruplarının oluşturulması, yerel özellikleri simgeleyen folklor ekipleri kurulması gibi çeşitli kültürel konularla yakından ilgilenmektedirler((TODAİE; 1992, 222-223). Ayrıca, yerel yönetimlerle ilgili olarak yürürlükte bulunan çeşitli

kanunlar da, bu kurumlara kültürle ilişkili çeşitli görevler verilmiştir(Pektaş; 2004).

Kültür Bakanlığı'nın görevleri ile çeşitli kanunlarla yerel yönetimlere verilen görevlerin örtüştüğü alanlarda merkezi ve yerel yönetimlerin ortaklaşa ve dayanışma içinde hareket etmeleri, varolan olanaklarını karşılıklı işbirliğinin geliştirilmesinde kullanmaları kültür ve sanatın geleceği bakımından son derece yararlı olacaktır(Pektaş; 2004).

4. YEREL YÖNETİMLERİN KÜLTÜRE İLİŞKİN GÖREVLERİ

Yerel yönetimlere ilişkin olarak yeni yapılan kanuni düzenlemeler, bir çok alanda belediyelere önemli görev ve sorumluluklar yüklemiştir. Mahalli nitelikte olmak kaydıyla hemen her türlü faaliyette bulunabilme yetkileri vardır. Son düzenlemelerle birlikte yerel yönetimler batılı anlamda "local goverment" olmaya yakın bir konuma gelmişlerdir. Ancak, bu yeni düzenlemelerin yerel yönetimlerin faaliyetlerine yansması biraz zaman alacaktır. Bunun iki temel nedeni vardır. Birincisi yetkiler genişletilmiş ama gelirler artırılmamıştır. Eğer, TBMM gündeminde bulunan belediye gelirleri kanunu kabul edilir ve bu kanunda genel olarak yerel yönetimlere özel olarak da belediyelere yeni gelir kaynakları tahsis edilirse belediyeler daha geniş alanda faaliyette bulunma imkanına kavuşurlar. İkinci neden ise, daha çok sosyal ve psikolojiktir. Verilen yeni görev ve yetkilerin belediyelerin seçilmiş ve atanmış yöneticileri tarafından algılanması ve benimsenmesi gerekmektedir. Bununda belirli bir süre gerektirebileceği unutulmamalıdır. Zira bürokrasinin yenilikleri benimsemesi zaman alabilmektedir.

4.1. İl Özel İdareleri ve Kültür

Yeni yürürlüğe giren 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanununun 6/b maddesine göre İl Özel İdareleri; İl özel idaresi mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; İmar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri belediye sınırları dışında, yapmakla görevli ve yetkilidir.

İl özel yönetimleri bütçelerinin incelenmesi, ilköğretime, turizm ve tanıtımaya, çevre korumasına da ayrılanlarla birlikte bu alana çok sınırlı

ödenek ayrıldığını ortaya koymaktadır. Halk eğitime, il özel yönetimleri bütçelerinin belli bir diliminin ödenek olarak ayrılması sağlanmalı, bu amaçla kültür ve halk eğitimi birimleri oluşturulmalıdır(Geray; 1994, 3-14).

4.2. Köy Yerel Yönetimi ve Kültür

1924 yılında 442 sayılı Köy Kanunu çıkarılıncaya değin köyler geleneklere göre yönetiliyordu. Sözü edilen kanun ile ilk kez köylerde, yerel yönetim birimi olarak kamu tüzelkişiliği oluşturuldu. Köy muhtarlığı, nüfusu iki binin altında olan yurtlarda oluşturulmuştur. Nüfusu iki binin üstündeki yerlerde de belediye kurulması söz konusudur.

Kanunlarda, köye kitaplık, tiyatro kurulması, sanat ve kültür etkinliklerinin yapılması konusunda herhangi bir görev verilmemiştir. Köy yönetimleri, köylünün özellikle çalışma mevsimleri dışında, boş zamanlarını değerlendirmek, ortak sorunlarının çözümü için projeler geliştirmek üzere kültür örgütleriyle işbirliğine girmelidirler. Köylünün girişkenliği ele alarak sorunlarına çözüm yolları aramak, bulmak; bunların gerçekleşmesi için siyasal baskı kümesi oluşturmak, bu amaçla örgütlenmek, doğal önderliği geliştirmek amacıyla halk eğitimi ve kültür etkinliklerine gereksinim duyulmaktadır. Bu etkinliklerin başarıya ulaşabilmesi, köyün gerçek anlamda kendi işlerini kendi görebilecek güçlü bir yerel yönetim birimine dönüştürülmesi gerçekleştirilmelidir(Geray; 1994, 3-14).

4.3. Belediyeler ve Kültür

Genellikle nüfusu 2 binin üstündeki yerlerde, 1930 yılında çıkarılmış olan 1580 sayılı Belediye Kanunu'na göre kurulan yerel yönetim birimleri "belediye" olarak adlandırılmaktadır. Ancak yeni yürürlüğe giren 5393 sayılı kanun ile nüfus sayısı 5 bine çıkarılmıştır. İrili ufaklı bütün belediyeler 1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu çıkarılıncaya değin 1580 sayılı Belediye Kanunu'na bağlıydılar. 3030 sayılı kanunun yerine 10. 07. 2004 tarihinde çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir belediyesi kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu açıdan bakılınca belediyelerin büyük çoğunluğu 5393 sayılı kanuna göre, büyük şehirlerde 5216 sayılı kanuna göre yönetilmektedir. Bu nedenle, belediyelerin kültür görevlerini gözden geçirirken, bu iki ana kümeyi ayrı ayrı incelemek daha uygundur.

4.3.1. 5393 Sayılı Kanuna Göre Yönetilen Belediyeler

Yeni kanuna göre belediye, "Belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve karar organı seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan, idarî ve malî özerkliğe sahip kamu tüzel kişisini," ifade eder şeklinde tanımlanmıştır.

Belediye kanununa göre Belediye, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; " park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ... hizmetlerini yapar veya yaptırır. Ayrıca, "kültür ve tabiat varlıkları ile tarihî dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin korunmasını sağlayabilir; bu amaçla bakım ve onarımını yapabilir, korunması mümkün olmayanları aslına uygun olarak yeniden inşa edebilir."

Belediye, kanunlarla başka bir kamu kurum ve kuruluşuna verilmeyen mahallî müşterek nitelikteki diğer görev ve hizmetleri de yapar veya yaptırır. Hizmetlerin yerine getirilmesinde öncelik sırası, belediyenin malî durumu ve hizmetin ivediliği dikkate alınarak belirlenir.

4.3.2. Büyükşehir Belediyeleri

Özellikle büyük şehirlerde kültürel hizmetlere talep yüksektir. Hem nüfus gereği, hem de kentsel yaşantı ve uğraş gereği bu talep yüksektir. Bu nedenle kamu hizmeti olarak kültürel faaliyetlerin büyük şehirlerde birer kamu hizmeti olarak belediye yönetimince sunulması ve koordine edilmesi doğal bir sonuçtur(Kavruk; 2002, 263).

Büyükşehirlerin yönetimine ilişkin 3030 sayılı kanunda, kültürle ilgili olarak yeşil alanlar, parklar, bahçeler oluşturmak; spor, eğlence ve dinlenme yerleri kurmak gibi görevler arasında, "toplumsal ve kültürel hizmetler sağlamak" gibi dolaylı yoldan bir değinme yapmakla yetinilmiştir(Geray; 1994, 3-14). Büyükşehir ilçe belediyeleri, 1580 sayılı kanunla belediyelere verilmiş olan ve yukarıda açıklanmış olan görevleri yapmaya yetkilidirler.

Yeni yürürlüğe giren 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7/d maddesine göre; İlçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve yetkileri şunlardır: Kanunlarla münhasıran büyükşehir belediyesine verilen görevler ile birinci fıkrada sayılanlar dışında kalan

görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak. Otopark, spor, dinlenme ve eğlence yerleri ile parkları yapmak; yaşlılar, özürlüler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak; sağlık, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak; kent tarihi bakımından önem taşıyan mekânların ve işlevlerinin geliştirilmesine ilişkin hizmetler yapmak.

Yeni Büyükşehir Belediyesi Kanununun 7/m maddesine göre Büyükşehir belediyesinin görev, yetki ve sorumlulukları şunlardır: Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden sosyal donatılar, bölge parkları, hayvanat bahçeleri, hayvan barınakları, kütüphane, müze, spor, dinlenme, eğlence ve benzeri yerleri yapmak, yaptırmak, işletmek veya işlettirmek; gerektiğinde amatör spor kulüplerine malzeme vermek ve gerekli desteği sağlamak, amatör takımlar arasında spor müsabakaları düzenlemek, yurt içi ve yurt dışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan sporculara belediye meclis kararıyla ödül vermek.

5. BELEDİYELERİN KÜLTÜR ETKİNLİKLERİ

Belediyelerin yürürlükteki kanunların elverdiği ölçüde gerçekleştirdiği etkinlikleri şöyle özetleyebiliriz:

- a-) Kültür ve sanat şenlikleri düzenlemek,
- b-) Şenlikler çerçevesinde ya da dışında konferanslar, açık oturumlar, meslek ve beceri kursları, dinletiler, sergiler düzenlemek,
- c-) Tiyatro kurmak,
- d-) Halk oyunları ve türküleri kümeleri oluşturmak,
- e-) Kitaplık ve okuma odaları kurmak,
- f-) Ören yerleri, kent müzeleri açmak,
- g-) Sanat ve kültürle ilgili yarışmalar düzenleyerek ödüller dağıtmak,
- h-) Halka, gençlere, çocuklara yönelik dergiler, kitaplar yayımlamak,
- ı-) Belediye toplum ve kültür evleri açarak eğitsel ve kültürel etkinlikler özendirme,

- i-) Gazete, kağıt toplama ve bağışlama kampanyaları düzenleyerek çocuklar için kitap bastırmak, defter yaptırmak,
- j-) Gençlerle ve çevre denetimi temizliği etkinlikleri düzenlemek,
- k-) Biçki-dikiş, nakış, el sanatları için kurslar açmak,
- l-) Ucuz kitap ve kırtasiye sağlamak,
- m-) Tüketici Bülteni yayınlamak vb.

Yapılan çalışmalara ilişkin gözlem şöyle özetlenebilir:

a-) Belediyelerin bütçe ve kesin hesapları, kültür işlerine çok küçük, simgesel para ayırdıklarını göstermektedir.

b-) Belediye yöneticilerinin kültür konusuna bakış açıları, yaklaşımları temel bir kültür politikasına bağlanmış değildir.

c-) Etkinlikler, halkın gereksinimlerine dayalı programlar durumuna sokulmamış; sistemsiz, plansız, hatta amaçsız biçimde yürütülmektedir.

d-) Etkinliklerin planlanmasında ve uygulanmasında halkın katılımını sağlamaya önem verilmemektedir(Geray; 1994, 3-14).

Belediyelerin büyükşehirlerde mevcut kültürel hizmet taleplerini karşılamak üzere ve belli bir sistem ve politikaya bağlanmamış şekilde şöyle faaliyet gösterdikleri görülmektedir: Kültür ve sanat şenlikleri ve yarışmaları düzenlemek, tiyatro, kitaplık ve okuma salonları kurmak, müzeler, halk ve kültür evleri yahut merkezleri açmak, çocuklara ve gençlere yönelik dergi, kitap yayınlamak, mesleki kurslar düzenlemek, ucuz kitap-kırtasiye sağlamak, çevre ve tüketici bülteni yayınlamak vb(Kavruk; 2002, 263).

Türkiye’de Büyük şehir belediyelerinin kültür ve sanat alanında gerçekleştirdiği hizmetlerden birkaçı şöyle sıralanabilir(Pektaş; 2004):

a-) Yerel halka, gençlere ve çocuklara yönelik olarak kültür ve sanat şenlikleri, festivaller ve fuarlar düzenlenmesi. Etkinlikler kapsamında çeşitli müzik topluluklarının konser ve gösterileri, film gösterimleri, sergiler ve yarışmalar düzenlenmekte, böylece yerel halkı sanatsal ve kültürel yönden geliştirmenin yanısıra, yerel yönetimlerle halk arasında kaynaşma sağlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, Büyük şehir belediyeleri şenlikler ve festivaller içerisinde ya da dışında çeşitli

bilimsel etkinlikler, meslek ve beceri kursları düzenleyerek halkın bilgi, beceri ve kültür düzeylerinin artırılması için çaba harcamaktadır.

b-) Tiyatro, halk oyunları ve diğer gösteri ve dinleti sanatları ile ilgili birimlerin oluşturulması ve temsiller verilmesi. Büyük şehir belediyelerinin, kendi bünyelerinde kent orkestrası, Türk Halk Müziği, Türk Sanat Müziği ve Türk Tasavvuf Müziği toplulukları oluşturması, Gençlik Korosu ve Çocuk Korosu kurlmaları bu kapsamda değerlendirilebilir. Oluşturulan gruplar, kent içinde ve dışında organize edilen çeşitli etkinliklerde konserler ve gösteriler düzenleyerek izleyicilerle buluşmaktadırlar.

c-) Kent içinde gezici ve sabit kütüphanelerin, kitaplıkların ve okuma salonlarının oluşturulması, kent müzelerinin ve ören yerlerinin açılması.

d-) Yetişkinlere, gençlere ve çocuklara yönelik değişik türlerde kitaplar, dergiler ve broşürlerin yayınlanması. Bu bağlamda Büyük şehrin tarihi, turistik ve kültürel değerlerini yerli ve yabancı ziyaretçilere tanıtmak amacıyla hazırlanan kitaplar, haritalar, broşürler ve sesli-görüntülü yayınlar da Büyük şehir belediyelerinin önemli kültürel hizmetleri arasında yer almaktadır.

e-) Belediye toplum ve kültür evleri açmak suretiyle eğitsel ve kültürel etkinliklerin özendirilmesi.

f-) Büyük şehir belediyesi hizmetlerini halka anlatmak, yerel tüketicileri korumak ve kent içindeki kültürel ve sanatsal etkinlikler konusunda halkı bilgilendirmek gibi amaçlarla süreli bültenler (Hizmet Bülteni, Tüketici Bülteni, Kültür ve Sanat Bülteni vb.) yayınlanması.

g-) Ulusal ve uluslararası kültürel ve bilimsel toplantıların (panel, konferans, sempozyum, söyleşi vb.) düzenlenmesi.

h-) Kültür ve sanat alanında sergilerin (fotoğraf, resim, hat, ebru, heykel, gravür vb.) düzenlenmesi.

ı-) Sanat ve kültürle ilgili çeşitli yarışmalar düzenleyerek derece alanların ödüllendirilmesi.

i-) Kültür, sanat, edebiyat, siyaset, tarih, felsefe, sosyoloji gibi alanlarda önemli izler bırakmış kişiliklerle ilgili anma programlarının düzenlenmesi. Programlar kapsamında söz konusu kişiliklerle ilgili

fotoğraflar, kitaplar ve müzik eserleri gibi yayınlar (kendisine ait ve hakkında yayınlanan) sergilenmekte, yapılan toplantılarla bu kişilerin yerel halk tarafından yeterince tanınmaları sağlanmaya çalışılmaktadır.

j-) Belediyeye ait kültür merkezlerinde ve salonlarda amatör ve profesyonel sanat topluluklarına gösteri yapma olanağının tanınması, bazı günlerde çalışma yapmaları konusunda kolaylık sağlanması(Pektaş; 2004).

6. BELEDİYELERİN KÜLTÜR HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Kültür alanında sunulan belediye hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde gerçekleşmesi, yerel halkın çoğunluğu tarafından benimsenmesi ve destek görmesi için, örgütsel ve çevresel faktörlerin hizmetlerin yürütülmesine uygun bir ortam sağlaması gerekmektedir.

Türkiye’de büyük şehir belediyeleri kültür hizmetlerini yürütürken çeşitli örgütsel ve örgüt dışı sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Belediyelerin çalışmalarını sınırlayan ve hatta engelleyen bu sorunlardan başlıcaları aşağıda sıralanmaktadır(Geray; 1994, 3-14):

A-) Belediyelerin kültür ile ilgili çalışmaları yeterli düzeyde değildir. Yetersizlik özellikle personel açısından kendisini göstermektedir. Deneyimli, kalifiye personel sayısındaki yetersizlik, yeni kadrolara ihtiyaç duyulması, kadro tekliflerinin bürokratik engellerle karşılaşması gibi nedenler, bu hizmetlerdeki başarıyı büyük ölçüde güçleştirmektedir.

B-) Yerel halk tarafından belediyelerin öncelikli olarak daha çok, temizlik, yol, su, kanalizasyon, zabıta gibi alanlarda hizmet vermesi gerektiği düşünülmektedir.

C-) Kültür hizmetlerine eğilimin kaynak ve zaman kaybına neden olacağı ve bu hizmetlerle ilgilenilmemesi gerektiği fikri de birçok kişi tarafından savunulmaktadır. Bu fikrin ağır bastığı durumlarda kültür hizmetleri ile ilgili çalışmalar başarılı olamamaktadır.

D-) Kültür hizmetlerinin planlanma ve uygulanma aşamalarında halkın katılımı gözardı edilebilmekte, yerel halkın talepleri ve bu alanlarda yürütülen hizmetler karşısındaki tutumu yeterince önemsenmemektedir.

E-) Belediye yöneticilerinin kültür konusuna bakış açıları ve yaklaşımları, temel bir kültür politikasına bağlanmış değildir. Söz konusu sorunun en temel nedenlerinden biri, bu yöneticilerin mensup oldukları siyasal partilerde birbirinden farklı politikalar üretiliyor olmasıdır. Sonuç olarak da her yönetim değişikliğinde kültür hizmetleri, içerik ve verilen önem bakımından farklılıklar göstermektedir.

F-) Belediye bütçelerinde kültür hizmetlerine ayrılan paylar oldukça düşük düzeydedir. Altyapı ve imar hizmetlerine daha fazla ilgi gösteren belediyeler, kültür hizmetlerine pek öncelik tanımamaktadırlar. Bu durum da hizmetlerin yeterli miktarda ve kalitede sunulmasını engellemektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yaptırılan ve büyük şehir yönetimlerini konu alan bir araştırmanın sonuçları, büyük şehir belediyesi yönetimlerinin hangi tür hizmetlere daha çok öncelik verdiği konusunda aydınlatıcı bilgiler içermektedir.

TABLO: Belediyelerinin Hizmet Öncelikleri(www.yerelnet.org.tr)

Türkiye'nin en önemli yerel yönetimler portalı olan yerelnet.org sitesinde yürütülen ve "Size göre belediyelerin en öncelikli hizmet alanı aşağıdakilerden hangisi olmalıdır?" sorusundan oluşan anketin sonuçları aşağıda yer almaktadır.

İmar %25.25 (908)

İçme suyu ve kanalizasyon %19.74 (710)

Ulaşım-şehir içi trafik %6.45 (232)

Coğrafi ve kent bilgi sistemleri %6.40 (230)

Çevre ve çevre sağlığı %5.17 (186)

Temizlik ve katı atık %2.39 (86)

Zabıta hizmetleri %1.70 (61)

İtfaiye hizmetleri %1.00 (36)

Acil yardım, kurtarma ve ambulans %1.64 (59)

■ ■

Defin ve mezarlıklar %1.39 (50)

■ ■

Ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar %2.39 (86)

■ ■

Konut %2.81 (101)

■ ■

Kültür ve sanat %1.95 (70)

■ ■

Turizm ve tanıtım %3.34 (120)

■ ■

Gençlik ve spor hizmetleri %1.89 (68)

■ ■

Sosyal hizmet ve yardım %2.28 (82)

■ ■

Evlendirme %3.31 (119)

■ ■

Meslek ve beceri kazandırma %3.17 (114)

■ ■

Ekonomi ve ticareti geliştirme %4.42 (159)

■ ■

Okul öncesi eğitim kurumları %3.31 (119)

■ ■

Tabloda da görüldüğü gibi, “kültür ve sanat” %1.95 oranında yer almaktadır. Buradan da görüldüğü gibi belediye yönetimlerinin hizmet önceliği sıralamasında kültür alt sıralarda bulunmaktadır. Kaldı ki kültür hizmetleri, belediyelerin hizmetlerinin ancak belirli bir kısmını oluşturmaktadır. Bunun yanında altyapı, imar, çevre sağlığı ve gıda hijyeni hizmetleri bu yönetimlerin öncelikli hizmetleri arasında yer almaktadır.

Diğer yandan kentsel yaşamla ilgili olarak; kentleşme süreci ile ortaya çıkan ve “kentlileşememe” ya da “kente uyumsuzluk” olarak nitelendirilebilecek sorunların çözümü, Büyük şehirlere akan nüfusun istihdam olanaklarına kavuşabilmeleri, kent kültürünü benimsemeleri, yerel demokrasi gelenek ve kültürünü öğrenmeleri bakımından da belediyeler çok büyük işlevler üstlenmektedirler.

Demokratik bakımdan ileri düzeyde olan ülkelerin büyük bir kısmında yerel yönetimlerin kültür konusunda geniş bir görev ve yetki alanına sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca söz konusu yönetimlere merkezi yönetimlerce önemli miktarlarda kaynak aktarılmaktadır. Metropolitan alanlarda oluşturulan Büyük şehir yönetimleri de kent halkının kültür ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır(Pektaş; 2004).

7. DEĞERLENDİRME

Yerel yönetimler, şehirlerde özellikle de büyükşehirde varolan birbirinden farklı olan kültürel yapıları korumak ve devamlılığını sağlamak yanında günümüzde gittikçe daha da hızlanan kültürel değişme talepleri toplum ve ülke bütünlüğü doğrultusunda yönlendirmelidir. Yerel yönetim mevzuatı, birçok konu gibi kültüre dair de gerekli açıklığa sahip değildir. Bu sıkıntılara rağmen Belediyeler çok geniş kapsamlı kültürel faaliyetleri yapabilmektedir. Kültürel yatırım ve harcamalar her zaman gerektiğinden çok götüren harcamalar olması nedeniyle hızlı şehirleşmenin getirdiği alt yapı vb. gibi sorunlarla hizmet götürme eğilimi çatışmaktadır.

Kültürel yatırımlar bütün dünyada özellikle salon etkinliklerinde en az %70 oranında sübvansede edilen çalışmalardır. Dünya standartlarında bu tür etkinliklerin konser, tiyatro vb. salon etkinlikleri gişelerinden elde edilen hasılat, giderlerin en çok %20-25'ini karşılamaktadır. %70-80'lik kısım ise sübvansede edilmektedir. Uygulamada ise kültürel harcamalar belediye harcamaları içinde en fazla %5 oranında yer almaktadır. Oysaki modern toplumlarda toplumun refah seviyesi asgari düzeye ulaştıktan sonra en fazla artan ihtiyaçların başında kültürel ihtiyaçlar gelmektedir. Çünkü büyük ölçüde doğadan uzaklaşmış bulunan şehir insanı hem zamanını değerlendirmek hem de kompartımanlar biçiminde süren başka hayatları tanımak, anlamak zorundadır. Yerel yönetimler uyguladıkları kültür politikaları ve gerçekleştirdikleri kültürel etkinliklerle kent insanının sivil toplum kuruluşları, cemaatler veya değişik alt kültür oluşumları halinde süren toplumsal hayatları arasında ilişkiler ve iletişim kurmaktadır(Coşkun; 1997, 115-160).

Ekonomik, toplumsal, kültürel, siyasal gelişmelerin ve kentleşmenin doğurduğu sorunların; kırdan kente göçenlerin kentte karşı karşıya geldikleri uyum sorunlarının; demokratik, çoğulcu, kaynak

yaratıcı, üretici bir belediyeçilik anlayışına uygun biçimde çözülmesi için gerekli bilgi, beceri ve tutumları kazandırmak, yerel yönetimlerin kültür etkinliklerinde ana amaç olmalıdır.

Kültür etkinlikleri, kırdan kente göçüp gelenlerin kent kültürünü benimsemesine, hemşehrilerin sorunlarına sahip çıkmasına, bunları çözmek için örgütlü girişkenliği ele almasına, kent yaşamına ve yönetimine katılma bilinç ve duyarlılığını kazanmasına yönelmelidir. Bir başka anlatımla, kent ve demokrasi kültürü, yerel yönetimlerin kültür etkinliklerinde önemli bir yer tutmalıdır. Bunun yanında, kente göçenlerin geçimlerini kazanabilmelerine, istihdamına yardımcı olmak amacına yönelmelidir(Geray; 1994, 3-14).

Yerel yönetimlerin kültür, daha çok eğitim olanaklarından, fırsatlarından yeterince yararlanamayanlara öncelikle yönelmelidir. Belediyeler, Türkiye'nin yönetim yapısı içinde olduğu kadar, halkın yerel yönetimlere katılma aracı olarak demokratik geleneğin kökleşmesinde de önemli bir konuma sahiptirler(Geray; 1994, 3-14)

Yerel yönetimlerin, kültür hizmetlerindeki etkinlik ve verimliliğini olumsuz yönde etkileyen nedenlerden biri de yerel halkın bu hizmetlere olan talebinin diğer kentsel hizmetlere oranla düşük olmasıdır. Kanalizasyondan kent içi ulaşım, su sorunundan temizlik sorununa kadar birçok problemle karşı karşıya bulunan kentliler, yerel yöneticilerinin öncelikle bu sorunlara önem vermesi gerektiğini düşünmekte, kültür ihtiyaçlarının karşılanması konusunda pek istekli davranmamaktadırlar. "Kentın giderilecek onca derdi ortada iken belediyenin şenlikle, festivalle, eğlence ile işi ne?" sorusunun, kent halkının dileklerine karşı duyarlı belediyelere etkisi kaçınılmaz olmaktadır.

Kültür hizmetlerinin birey ve toplum yaşamının yeniden şekillenmesindeki ve belli alanlara kanalize edilmesindeki rolü, ayrıca bu hizmet türünün ideolojilerin kökleşmesinde ve halka benimsetilmesinde en etkili araçlar olması bu hizmetlere verilen önemi yeterince açıklamaktadır.

Sonuç olarak yerel yönetimler halka en yakın demokratik kurumlardır. Kültürel alandaki görevlerin ve hizmetlerin yerine getirilmesinde ve özellikle kültürel eserlerin korunmasında en uygun kararları alabilecek ve onları koruyabilecek en yetkili organlardır.

Ancak, bu alandaki yetkileri ve mali olanakları sınırlıdır. Kültürel görevlerin yerine getirilmesinde en önemli etken halkın bilinçlendirilmesi ve halkın desteğinin sağlanmasıdır. Yerel yönetimler bu konuda birinci derecede etkili olabilecek kuruluşlardır. Kültürel görevlerin yerine getirilmesi için kanuni ve mali olanaklar yeterli değildir(Tortop; 1999, 203-209).

KAYNAKLAR

- Cebeci, Ö. Faruk-Çakılcıoğlu, Mehmet, 2005, "Kültürel Sürdürülebilirlik", 10. **Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi**, <http://www.kentli.org/makale/kultur.htm>, 20. 02. 2005
- Coşkun, Temel, 1997, "Mahalli İdarelerde Kültür Hareketine Bakış", **Salı Meclisi Bülteni**, YİMDER Yayın Organı, Cilt 1, Sayı 1, Ocak 1997.
- Çeçen, Anıl, 1986, **Kültürel Haklar**, İnsan Hakları Yıllığı, C. 7-8, TODAİE Yayını, Ankara, 1985-1986.
- Çınar, Tayfun, Güler, Birgül A., 2004, **Yerel Maliye Sistemi**, TODAİE yayını Ankara.
- Çubukçu, Aydın, 1991, **Kültür ve Politika**, Evrensel Basım Yayın No: 8, İstanbul.
- Doğan, İsmail, 1994, **Bir Altkültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençliği**, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Doğan, İsmail, 2004, **Eylül ve Bursa:Kent Sosyolojisi Denemeleri**, Gendaş Yayınları, İstanbul.
- DPT, 2006, **Kültür IX. Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013) Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara.
- Erkal, Mustafa, 2000, **İktisadi Kalkınmanın Kültür Temelleri**, Der Yayınlar, Genişletilmiş 5. Basım, İstanbul.
- Erkan, Hüsnü, Erkan, Canan, 1998, **Kültür Politikamızda Yeni Boyutlar: Türkiye'nin Geleceğe Yönelik Kültür Değerleri ve Politikaları**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Geray, Cevat, 1994, "Yerel Yönetimlerin Eğitim ve Kültür İşlevleri," **Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi**, C.3, S.6, Kasım 1994.
- Geray, Cevat-Hamamcı, Can, 1994, **Belediyecilik Eğitimi**, Türk Belediyecilik Derneği Mahalli İdareler Eğitim Araştırma Geliştirme Merkezi, Araştırma Dizisi: 2, Ankara.
- Güneş, İsmail, 2007, "Kent Kültürü ve Dünya Kenti Olmak..." <http://www.sonbaski.com/aralik2005ismail.html>, 10. 02. 2007
- <http://www.yerelnet.org.tr/kpanket/index.php?anketkod=6>, 221. 02. 2007
- Kavruk, Hikmet, 2002, **Anakente Bakış: Türkiye'de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi**, Hizmet-İş Sendikası Yayını, Ankara.
- Kaya, Erol, 2004, **Kentleşme ve Kentlileşme**, İlke yayıncılık, İstanbul.
- Koçdemir, Kadir, 2000, "Atatürk Dönemi Kültür Politikası ve Küreselleşme", **Türk İdare Dergisi**, Sayı 429.
- Mahiroğulları, Adnan, 2007, "Küreselleşmenin Kültürel Değerler Üzerine Etkisi", <http://www.calisma.org/ssk/kitap50/52.pdf>.
- Özbaran, M. Hakan, 2007, "Türkiye'de Kamu Harcamalarının Son Beş Yılıının Harcama Türlerine Göre İncelenmesi," **Sayıştay Dergisi**, Sayı 53, <http://www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/icerik/der53m5.pdf>, 20. 02. 2007
- Pektaş, Ethem Kadri, 2004, "Büyükşehir Belediyelerini Eğitim ve Kültür Hizmetlerine Siyasi Parti İdeolojilerinin Yansıması," <http://basarm.com.tr/yayin/>, 05.11.2004

Tacar, Pulat, 1996, **Kültürel Haklar, Dünyadaki Uygulamalar ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi**, Gündoğın Yayınları, Ankara.

Tortop, Nuri, 1999, **Mahalli İdareler**, Yargı Yayınları, Gözden geçirilmiş 6. Baskı, Ankara.

Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü(TODAİE), 1992, **"Kamu Yönetimi Araştırması (KAYA)" Yerel Yönetimler Araştırma Grubu Raporu**", Ankara.